

ВІДГУК

офіційного опонента, доктора юридичних наук, професора Безпалової Ольги Ігорівни на дисертацію Приходько Марини Вадимівни на тему «Адміністративна відповідальність за булінг (цькування) в Україні», представлену до захисту у спеціалізовану вчену раду Національної академії внутрішніх справ на здобуття ступеня доктора філософії галузі знань зі спеціальності 081 Право

Ступінь актуальності обраної теми

На сьогоднішній день прояви булінгу у суспільстві є значно поширеним явищем. Цькування має місце серед будь-яких вікових груп, тобто слід зазначити про його масовість. А отже, проблема є не лише особистою, в індивідуальних випадках, а також соціальною, академічною.

Першочергово, проблема булінгу (цькування) потребує чіткого юридичного регулювання, створення інструменту боротьби, недопущення її поширення та усунення наслідків.

Актуальність обраної теми також свідчить те, що Україна наразі перебуває на шляху стрімкої європеїзації, де принципи людяності, гуманності та рівноправності є керівними та визначальними. Так як адміністративне право займає значну ланку національної системи права, його реконструкція є першочерговою, з метою втілення фундаментальних європейських норм, основ та стандартів. Великого значення набуває дане питання через те, що булінг (цькування), певною мірою, посягає на основні цінності, серед яких слід виокремити повагу до людської гідності, мир, терпимість, недискримінацію.

Актуальність теми обумовлюється ще й тим, що дане дисертаційне дослідження виконане відповідно до Стратегії розвитку Національної академії правових наук України на 2021-2025 рр, затвердженої постановою Загальних зборів Національної академії правових наук від 26 березня 2021 року; Національної стратегії у сфері прав людини, затвердженої Указом

Президента України 25 серпня 2015 року, № 501; Указу Президента України від 30 вересня 2019 року №722 «Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року»; Наказу МВС України від 11 червня 2020 року № 454 «Про затвердження тематики наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок на 2020-2024 рр.»; Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Стратегії розвитку органів системи Міністерства внутрішніх справ на період до 2020 року», Основних напрямів наукових досліджень Національної академії внутрішніх справ на 2018–2020 рр., ухвалених рішенням Вченої ради НАВС від 26 грудня 2017 р. (протокол № 28/1).

Враховуючи вищесказане, актуальність теми дисертаційного дослідження Приходько Марини Вадимівни, яке присвячено визначенню адміністративної відповідальності за булінг (цькування) в Україні, не викликає сумнівів як у науковому, теоретичному, так і у практичному аспектах.

Оцінка наукового рівня дисертації і наукових публікацій здобувача

Робота виконана у Національній академії внутрішніх справ в рамках Основних напрямів наукових досліджень Національної академії внутрішніх справ на 2018–2020 роки (пункти, 1.4.1., 1.4.8., 1.4.9 рішення Вченої ради НАВС від 26 грудня 2017 року (протокол № 28/1).

У роботі були використані сучасні методи досліджень та аналізу даних, зокрема діалектичний метод при дослідженні адміністративної відповідальності за булінг (цькування) дав змогу розглянути сутність явища булінгу (цькування) на різних історичних проміжках часу; порівняльний метод наукового пізнання дозволив виділити подібні та відмінні риси застосування відповідальності за булінг (цькування) у зарубіжних країнах та Україною, виокремити позитивні тенденції боротьби з цим явищем та імплементацією

у національне законодавство та уникнення помилок державно - правового регулювання у сфері протидії булінгу (цькування).

Дисертаційне дослідження висвітлює і вирішило низку теоретичних та практичних проблем класифікації правопорушень за булінг (цькування) в Україні та притягнення до відповідальності за відповідне правопорушення, формулювання обґрунтованих пропозицій, спрямованих на удосконалення адміністративного законодавства України.

Новизна представлених теоретичних та/або експериментальних результатів проведених здобувачем досліджень, повнота викладу в опублікованих працях

Здійснено ґрунтовну роботу під час проведення дослідження, в результаті якого сформульовано низку нових авторських висновків, що мають високий ступінь наукової новизни. Вперше визначено та охарактеризовано обов'язкові ознаки булінгу (цькування); запропоновано авторську дефініцію «адміністративної відповідальності за булінг (цькування)» як різновид юридичної відповідальності; виокремлено та охарактеризовано базові та специфічні ознаки адміністративної відповідальності за булінг (цькування); запропоновано авторську дефініцію адміністративного правопорушення (проступку) у сфері протидії булінгу (цькування); сформульовано специфічні ознаки адміністративного правопорушення (проступку) у сфері протидії булінгу (цькування), а саме: свідомість та повторювальність; визначено поняття складу адміністративного правопорушення (проступку) у сфері протидії булінгу (цькування). Автором удосконалено дефініцію «кібербулінга» та детермінанту «булінгу».

Результати дисертаційного дослідження опубліковані в фахових виданнях України та зарубіжних країн, також були представлені у вигляді доповідей на міжнародних науково-практичних конференціях. Публікації

повністю перекривають і вирішують завдання, що були поставлені в дисертаційному дослідженні.

Таким чином дисертаційне дослідження Приходько Марина Вадимівни виконане на високому науково-методичному і методологічному рівнях.

Результати і положення дисертації, які виносяться на захист відповідають всім вимогам положення на здобуття ступеня доктора філософії, є обґрунтованими та логічними, мають високий ступінь наукової новизни та практичне значення.

Наукова обґрунтованість отриманих результатів, наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Обґрунтованість результатів дослідження, положень та висновків досліджень дисертаційної роботи Приходько Марини Вадимівни не викликають жодних зауважень. Пропозиції щодо визначення поняття булінгу та ознак правопорушення запропоновані у відповідних статтях Кодекса України про адміністративні правопорушення та інші пропозиції змін до законодавства оформлені належним чином та мають теоретичне і практичне значення. Висновки дисертаційної роботи логічно витікають із отриманих результатів, а рекомендації базуються на висновках дослідження.

Рівень виконання поставленого наукового завдання, оволодіння здобувачем методологією наукової діяльності

В дисертаційній роботі представлено авторське розуміння булінгу (цькування) в Україні, кваліфікації правопорушення та умов притягнення до відповідальності. Окрім цього, дисертантом за допомогою системного та формально-логічного методів запропоновано ряд змін і доповнень до норм адміністративного законодавства України з метою вдосконалення положень,

які регламентують порядок притягнення особи до відповідальності за булінг (цькування) в Україні та особливості провадження.

Здобувач здійснив належну статистичну обробку отриманих даних. Поставлені наукові завдання виконані на високому методологічному рівні, а дисертант оволодів необхідними для рівня доктора філософії компетенціями.

Теоретичне і практичне значення результатів дослідження

Сформульовані і аргументовані у дисертації теоретичні положення, висновки, пропозиції та рекомендації впроваджено й надалі може бути використано у:

- *– практичну діяльність* - з метою протидії булінгу (цькування) (Акт впровадження Департаменту соціальної політики Дніпровської міської ради від № 18.11.2021 № 7/10-2974; рекомендаційний лист Управління освіти департаменту гуманітарної політики Дніпровської міської ради від 26.11.2021 № 11/6-22; акт впровадження Дніпровського районного управління поліції ГУНП в Дніпропетровській області від 09.02.2022 № 43/906)

- *в освітньому процесі* - при підготовці та проведенні лекційних занять із слухачами Інституту підготовки керівних кадрів та підвищення кваліфікації Національної академії внутрішніх справ з короткострокового підвищення кваліфікації начальників районних управлінь (відділів) Національної поліції України, а також у процесі підготовки навчально-методичних і дидактичних матеріалів, які можуть бути рекомендовані до вивчення під час самостійної роботи здобувачів вищої освіти (акт Національної академії внутрішніх справ від 15 березня 2022)

- *науково - дослідній діяльності* - під час проведення загальнотеоретичних і галузевих досліджень з питань адміністративної відповідальності за булінг (цькування) (акт Національної академії внутрішніх справ від 04 квітня 2022).

Оцінка змісту дисертації, її завершеності в цілому

Дисертаційна робота Приходько Марини Вадимівни викладена українською мовою на 231 сторінці. Структура роботи відповідає вимогам МОН України та положенню про присудження ступеня доктора філософії. Вона структурована і складається з анотації (українською та англійською мовами), списку опублікованих праць за темою дисертації, зі вступу, трьох розділів, що містять дев'ять підрозділів, висновків, п'яти додатків, списку використаних джерел.

Анотація у стислій формі представляє основні тези дисертаційного дослідження, наводить перелік публікацій, в яких викладені основні результати представленого дослідження. Анотація викладена українською і англійською мовами. У вступі визначено об'єкт і предмет дослідження, наведено актуальність вибраної теми, зазначені особисті внески дисертанта та інформацію про апробацію дисертації на профільних заходах.

У **розділі 1** «Адміністративно-правова характеристика адміністративної відповідальності за булінг (цькування) в Україні» досліджено генезис становлення та розвитку адміністративної відповідальності за булінг (цькування) в Україні, виокремлено ознаки адміністративної відповідальності за вказане правопорушення як базові так і специфічні, сформульовано визначення принципів адміністративної відповідальності за булінг (цькування) як основоположні ідеї, що відображені в нормах права та на яких базується діяльність уповноважених суб'єктів, спрямована на притягнення до відповідальності винних осіб за булінг (цькування).

Встановлено історичні етапи становлення та розвитку адміністративної відповідальності за булінг (цькування) в Україні. Сформульовано авторську дефініцію адміністративної відповідальності за булінг (цькування) як різновид юридичної відповідальності.

У розділі 2 «Реалізація норм адміністративної відповідальності за булінг (цькування) в Україні» сформульовано істотні ознаки адміністративного правопорушення (проступку) у сфері протидії булінгу (цькуванню), виокремлено його специфічні ознаки: свідомість та повторювальність. Надано ґрунтовну характеристику юридичного складу адміністративного правопорушення (проступку) у сфері протидії булінгу (цькуванню). Доведено, що адміністративне провадження - це комплекс процесуальних дій які направлені на встановлення та обґрунтування всіх обставин і фактичних даних певної індивідуальної адміністративної справи та оформлення у відповідних процесуальних документах.

Сформульовано стадії провадження в справі про адміністративні правопорушення (проступок) за булінг (цькування). Запропоновано внесення змін до чинного адміністративного законодавства України.

У розділі 3 «Шляхи удосконалення адміністративної відповідальності за булінг (цькування) в Україні» автором вивчено міжнародний досвід країн, визначено різні види антибулінгової політики, проаналізовано різні антибулінгові програми. Надано рекомендації задля підвищення результативності антибулінгової політики України. Охарактеризовано ефективність адміністративної відповідальності за булінг (цькування). Запропоновано превентивно-виховні заходи протидії булінгу (цькування), у тому числі інститут примирення в адміністративному праві.

Висновки повністю відповідають отриманим результатам, завданням та меті дисертаційного дослідження.

Список використаних джерел складається з 229 посилань на реферовані джерела в вітчизняних і міжнародних виданнях, наукові огляди та керівництва.

Таким чином, дисертація Приходько Марини Вадимівни відповідає існуючим вимогам та є завершеною науковою працею, результати якої вирішують актуальне наукове завдання нормативного регулювання

притягнення правопорушника до адміністративної відповідальності за булінг (цькування).

Рекомендації щодо подальшого використання результатів дисертації в практиці

Отримані результати дисертаційного дослідження Приходько Марини Вадимівни щодо адміністративної відповідальності за булінг (цькування) в Україні рекомендуються для використання у діяльності закладів вищої освіти, в науково-дослідницьких розробках наукових установ, дослідниками при написанні статей та монографій, плануванні досліджень по даному напрямку.

Зауваження щодо оформлення та змісту дисертації, запитання до здобувача

Загалом позитивно оцінюючи дисертацію М.В. Приходько, водночас необхідно звернути увагу на деякі положення, що могли б слугувати предметом подальших наукових досліджень або дискусії під час публічного захисту.

1. На с. 164- 165 дисертації здобувачем запропонована та доведена необхідність створення єдиної бази стосовно осіб, які вчинили адміністративні правопорушення у тому числі ст. 173 - 4 КУпАП (булінг (цькування)).

Виникає питання по-перше, що саме Ви включаєте у зміст запропонованої системи і що вона у себе включає?

По-друге, чи врегульовуєте Ви впровадження та функціонування запропонованої системи нормативно-правовими актам?

2. На стор. 171 дисертаційного дослідження Вами визначено авторські етапи генезису адміністративної відповідальності за булінг (цькування): 1 етап – інфантицидний (з появи людини до IX ст.); 2 етап – духовно -

формаційний (X- XV ст.); 3 етап – деспотично - експлуататорський (XVI – початок XVII ст.); 4 етап – пом'якшуючий (XVII – XVIII ст.); 5 етап - правовстановлюючий (XIX ст.); 6 етап – дитинолюбний (XX – початок XXI ст.); 7 етап – антибулінговий (середина XXI ст. – по сьогодні). Із зазначених Вами етапів виникає питання, які саме особливості кожного з них можна виокремити?

3. На стор. 76 роботи Вами запропоновано виокремити нового учасника адміністративно-правових відносин під час булінгу (цькування), яким є малолітня особа (особа до 14 років). Хочеться більш ґрунтовно з'ясувати сутність адміністративно-правового статусу запропонованого суб'єкта у цих відносинах.

Разом із тим висловлені зауваження, насамперед, характеризують складність проблеми, що досліджується і носять переважно уточнюючий характер та істотно не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційного дослідження Приходько Марини Вадимівни. Вони переслідують мету запросити автора до наукової дискусії та врахувати зазначені зауваження у подальшій науковій розробці проблематики дослідження.

Відсутність порушень академічної доброчесності

У ході вивчення як дисертаційного дослідження, так і наукових публікацій, фактів порушень академічної доброчесності не виявлено. Дисертаційна робота Приходько Марини Вадимівни є оригінальною, самостійно виконаною науковою працею.

Висновок про відповідність дисертації встановленим вимогам

1. Дисертаційна робота М. В. Приходько на тему «Адміністративна відповідальність за булінг (цькування) в Україні», подана на здобуття

ступеня доктора філософії, є комплексним, цілісним, завершеним науковим дослідженням. В ній отримано нові науково обґрунтовані результати, що відрізняються новизною в постановці і вирішенні проблем притягнення особи до відповідальності за булінг (цькування) в Україні.

2. Дисертація М. В. Приходько на тему «Адміністративна відповідальність за булінг (цькування) в Україні» за актуальністю, ступенем наукової новизни, обґрунтованістю, науковою та практичною значимістю здобутих результатів відповідає спеціальності 081 Право та вимогам «Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах)», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 серпня 2016 р. № 261 (із змінами і доповненнями від 3 квітня 2019 р. № 283), наказу МОН України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» (зі змінами від 12.07.2019 р.) і «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (Постанова Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44), а її автор – Приходько Марина Вадимівна, на підставі прилюдного захисту заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 08 Право за спеціальністю 081 «Право».

Офіційний опонент:

Завідувач кафедри поліцейської діяльності
та публічного адміністрування факультету № 3
Харківського національного університету
внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, професор

Ольга БЕЗПАЛОВА

Підпис
Волод.

440
В.Б.Безпалова